BudAPPest

budappest.hu » Budapest hírek és történetek

1956 emlékhelyei Budapesten: fekete kőoszlopok jelölik az egykori köztéri sírokat

DÁTUM 2026.10.30
SZERZŐ Pesti Dani
KIEMELT KÉP FORRÁSA https://jozsefvarosujsag.hu/

Budapest három terén karcsú, fekete kőoszlopok emlékeztetnek azokra, akiket az 1956-os forradalom és szabadságharc idején ideiglenesen közterületen temettek el. A Ferenciek terén, a Rákóczi téren és a Markusovszky téren felállított emlékjelek korabeli fényképek segítségével idézik fel az eltűnt sírhelyeket. A forradalom 70. évfordulójára létrehozott emlékpontok a főváros történetének kevésbé ismert, megrendítő fejezetét mutatják be.

Az emlékjeleket Budapest Főváros Önkormányzata állíttatta az Eidolon Centre for Everyday Photography és a Fortepan együttműködésével. A kezdeményezés Tamási Miklós, a Fortepan alapítójának ötlete nyomán valósult meg. Célja, hogy az archív felvételeken megőrzött sírhelyek emléke az eredeti helyszíneken is fennmaradjon.

Hol találhatók az új 1956-os emlékhelyek?

A 2026 októberében felállított kőoszlopokat, más néven sztéléket három helyszínen keresheted fel:

- az V. kerületben, a Ferenciek terén;

- a VIII. kerületben, a Rákóczi tér északi oldalán, a vásárcsarnok sarkával szemben;
- a IX. kerületben, a Markusovszky téren.

Az emlékhelyeket október 23-án közös sétával avatták fel. A résztvevők a Rákóczi térről indultak, majd a Markusovszky tér érintésével jutottak el a Ferenciek terére, útba ejtve mindhárom emlékpontot.

Ezt az útvonalat egy budapesti városnézés során is bejárhatod. A három helyszínen megállva olyan történeteket ismerhetsz meg, amelyeknek a mai városképben már alig maradt nyomuk.

Miért éppen 1956 milliméter magasak az oszlopok?

Az emlékjelek visszafogott megjelenését gondosan megtervezett részletek egészítik ki. A karcsú, nyers felületű, fekete kőoszlopok 1956 milliméter magasak, így méretükkel is a forradalom évére utalnak.

A sztéléken feliratok emlékeztetnek az egykori sírokra, tetejükön pedig egy-egy, az adott helyszínen készült archív fénykép látható. Ezek a felvételek nem csupán szemléltetik a történteket: bizonyítják, hogy a ma is használt tereken egykor halottakat temettek el.

Az emlékjeleket Szabó Levente építész és Polgárdi Ákos tipográfus tervezte a Hetedik Műterem és a SUBMACHINE közreműködésével. A tervezés alapgondolata az volt, hogy maga a fénykép is az emlékmű részévé váljon, és összekösse az egykori eseményeket a mai helyszínnel.

Miért temettek el embereket Budapest közterein 1956-ban?

A forradalom és az azt követő harcok idején sok esetben nem lehetett az elhunytakat temetőbe szállítani. Ezért az áldozatokat átmenetileg kertekben, udvarokon, kórházak közelében vagy a harcok helyszínéhez közeli közterületeken temették el.

Ezeket a sírokat nem végső nyughelynek szánták. A rendkívüli körülmények között gondoskodni kellett a halottak eltemetéséről, azzal számolva, hogy később kihantolják, és temetőben helyezik őket nyugalomra.

Eörsi László történész szerint a köztereken eltemetettek nem sorolhatók egyetlen társadalmi vagy politikai csoportba. Voltak köztük felkelők, fegyvertelen civilek és gyerekek, de a hatalomhoz hű karhatalmistákat is temettek ideiglenes sírokba.

Az emlékhelyek ezért különböző sorsú emberekre emlékeztetnek. Történetük egyszerre szól a harcok áldozatairól, a kényszerű temetkezésekről és a hozzátartozók gyászáról.

Ideiglenes temető a Rákóczi téren

A Rákóczi téren alakult ki Józsefváros egyik legismertebb ideiglenes temetője. A sírok nagyjából a mai mélygarázs lehajtójának helyén voltak.

Az új emlékoszlopot a tér északi oldalán, a vásárcsarnok sarkával szemben helyezték el. A rajta látható fénykép segít felidézni a tér 1956-os képét, és megmutatja, hogyan vált a városi környezet ideiglenes temetkezési hellyé.

Józsefvárosban nemcsak a Rákóczi téren temettek el halottakat: a Molnár Ferenc téren, a Harminckettesek terén és a Füvészkertben is voltak ideiglenes sírok. Ezek a helyszínek azonban nem részei a most létrehozott, három emlékpontból álló kezdeményezésnek.

Mindenszentekkor a város terein is gyertyák égtek

1956 mindenszentekén nemcsak a temetőkben emlékeztek a halottakra. Budapest közterein is virágok és gyertyák borították az ideiglenes sírokat.

A terek, amelyeken máskor járókelők haladtak át, a gyász és a megemlékezés helyszíneivé váltak. A hozzátartozók és az arra járók házak, utcák és üzletek közvetlen közelében rótták le kegyeletüket.

A korabeli fényképek ezt a megrendítő helyzetet is megőrizték. Az új emlékpontok mindenszentek és halottak napja környékén különösen is emlékeztetnek arra, hogy 1956 őszén a város mindennapi életének helyszíneit a veszteség és a gyász határozta meg.

Mi történt az ideiglenes sírokkal?

Az ideiglenesen eltemetett áldozatokat később kihantolták, és temetőkben helyezték őket nyugalomra. A kezdeményezés ismertetője szerint a köztéri sírok exhumálása 1957-ben titokban zajlott, az egykori nyughelyek nyomai pedig eltűntek.

Sok áldozatot a Fiumei úti sírkertben temettek újra. A későbbi elhelyezésüket politikai szempontok is befolyásolták: a Kádár-rendszer a saját halottainak kiemelt sírhelyet biztosított, miközben a forradalmárok

történetét elhallgatta. A forradalmár áldozatok egy része a Fiumei úti sírkert 21. parcellájának tömegsírjába került.

A hozzátartozók közül sokan hosszú ideig bizonytalanságban éltek. Tamási Miklós a kezdeményezés bevezetőjében arra hívja fel a figyelmet, hogy családok százai még évtizedekkel később is csak hallomásból tudhatták, hol nyugszik a szerettük.

A fényképek az eltűnt sírhelyek bizonyítékai

A kutatás alapját az egykori sírokról fennmaradt felvételek adják. A Fortepan gyűjteményében és más archívumokban megőrzött fényképek olyan részleteket mutatnak meg, amelyek ma már nem láthatók a helyszíneken.

Különösen fontosak az 1956-os eseményeket megörökítő amatőr fotósok képei. Egy épülethomlokzat, egy utcarészlet vagy a környezet más jellegzetessége alapján azonosíthatóvá válhat, hol készültek a felvételek, és hol voltak a sírok.

A rendelkezésre álló adatok ugyanakkor hiányosak. Nem ismert az ideiglenes sírok pontos száma, az így eltemetettek teljes névsora és minden áldozat későbbi sorsa sem. A fényképek ezért nem adnak választ valamennyi kérdésre, de kézzelfogható bizonyítékai az egykori temetkezéseknek.

Az emlékoszlopok ezt a szerepüket teszik hangsúlyossá: a látogató ott nézheti meg az archív felvételt, ahol annak idején készült.

Történelmi séta a Rákóczi tértől a Ferenciek teréig

Ha mindhárom emlékpontot szeretnéd felkeresni, követheted az avatás útvonalát.

1. Rákóczi tér: a vásárcsarnok sarkával szemben álló fekete oszlopnál megismerheted az egykori ideiglenes temető történetét.
2. Markusovszky tér: a következő sztélénél egy újabb köztéri sírhely emlékével találkozhatsz.
3. Ferenciek tere: a séta végén a belváros forgalmas terén álló emlékjel idézi fel az itt eltemetettek sorsát.

Érdemes mindhárom helyszínen időt szánni a korabeli fényképek és a mai környezet összehasonlítására. Az épületek és az utcák felismerhető részletei segíthetnek közelebb hozni a történteket: az események ugyanazokon a tereken zajlottak, amelyeken ma nap mint nap áthaladunk.

A három kőoszlop csendes megállásra hív. Azokra emlékeztetnek, akiknek ideiglenes sírhelye eltűnt, története pedig sok esetben csak töredékesen maradt fenn.